

Σβετογιάννης

**ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤΗ
ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΗΜΩΝ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ**

ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Κερκύρα ἐκπαιδευτηρίου

« Καποδίστριας »

τῇ ΚΕ' Μαρτίου 1902

ὑπὸ

Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Διδάκτορος τῆς ἐν Ῥώμῃ Β. σχολῆς

τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν

ἀρχαίου τοῦ ἐκπαιδευτηρίου μαθητοῦ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΛΑΝΤΖΑ

1902.

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤῆ
ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΗΜΩΝ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Κερκύρα ἐκπαιδευτηρίου
« Καποδίστριας »

τῇ ΚΕ' Μαρτίου 1902

ὑπὸ

Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Διδάκτορος τῆς ἐν Ῥώμῃ Β. σχολῆς
τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν
ἀρχαίου τοῦ ἐκπαιδευτηρίου μαθητοῦ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΛΑΝΤΖΑ
1902.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ΤΩ

ΦΙΛΤΑΤΩ ΜΟΙ ΑΝΑΔΟΧΩ

ΝΙΚΟΛΑΩ Γ. ΚΩΤΣΑΚΗ

ΕΡΓΟΙΣ ΤΕ ΛΟΓΟΙΣ ΤΕ

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ ΑΝΔΡΙ

ΤΟΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ ΤΟΥΤΟΝ

ΑΦΙΕΡΩ

Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

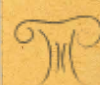
I

Ἡ KE' ΜΑΡΤΙΟΥ εἶναι ἡ Ἐπέτειος τοῦ Ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, καθ' ὃν, ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ἥτις, κατὰ τὸν ρυθμὸν τῶν αἰώνων, φαίνεται αἰείποτε καὶ μεγάλη ἐξεδηλώθη, ταυτισθεῖσα μετὰ τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, ἐνεφανίσθη ὡς ἡ ὑπερτάτη καὶ τελειοτάτη ἐκφανσις τῆς ιδέας τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Πατρίδος, τῆς Αὐτοθυσίας. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀποθέωσις τοῦ τριπλοῦ τούτου ιδεώδους ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ὑψηλὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκδήλωσις, ἀνατρέχοντες διὰ τῆς μνήμης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς καρδίας, ἀνὰ τοὺς μεγάλους καὶ ἐνδόξους σταθμούς, οὓς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἔγνω νὰ σημειώσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ καθ' ὅλου πολιτισμοῦ, ἀνευρίσκομεν, ὅτι τὸ ιδεῶδες τοῦτο ὑπῆρξεν ἐκείνη ἀκριβῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἡ ἐνθους ἐκδήλωσις, δι' ἧς οἱ μαχηταὶ τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Σαλαμῖνος ἠδυνήθησαν νὰ ἐγείρωσι τρόπαια τοιαῦτα, ὥστε, ὅσῳ μᾶλλον ὁ χρόνος παρέρχεται, τόσῳ μᾶλλον ἡ δόξα αὐτῶν καθίσταται λαμπροτέρα.

Ἀλλὰ τίς ὁ ἐπῆξις ὑμνητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κλέους; Τοῦ Ὀμήρου τὸ ὕψος, τοῦ Πινδάρου ὁ λυρισμὸς, τοῦ Περικλέους καὶ Δημοσθένους ἡ εὐγλωττία, τῶν Περσομάχων τὰ τρόπαια, τοῦ Φειδίου τὰ καλλιτεχνήματα, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ φιλοσοφία, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἱ κατακτήσεις, τοῦ Ἡρακλείου ἡ δόξα, τῶν ἡρώων τοῦ 21 τὰ μεγαλουργήματα, εἰσὶ διέφοροι καὶ ποικίλαι ἐκδηλώσεις τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ιδέας, ἥτις ἐνεθουσία τὸν νοῦν καὶ ἐθέρμαίνει τὴν καρδίαν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀληθὲς καὶ αἰώνιον πάνθειον αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης δόξης. Καὶ ἐὰν ἡ ἀένναος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς προσπάθεια εἰς προσέγγισιν τῆς τελειότητος, ἀποτελεῖ τὴν ἀποθέωσιν τῆς ιδέας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ διηνεκὴς καὶ κατὰ μέτρον τῶν αἰώνων ἀγὼν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς εἰς προσέγγισιν τοῦ ιδεώδους ἀγαθοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἀποθέωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔθνους, ὅπερ, βαθεῖαν οὕτω καὶ φαεινὴν ἠδυνήθη νὰ χαράξῃ αὐλακα κατὰ τὴν ἐνδοξον αὐτοῦ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας σταδιοδρομίαν, ἥς, ἀπόψεις τινὰς ἐκ τοῦ ἀρχαίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ 21 ἐπαναστάσεως, ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς καὶ βραχυτάτῃ ἐπισκοπῇ, θὰ ἀποπειραθῶ νὰ σκιαγραφήσω.

II

Ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς εἰσέτι ἐποχῆς, ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, πολυπληθεῖς Ἕλληνες ἰδρύουσιν ἀποικίας ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκτείνονται ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Σκυθίας, τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, τῆς μεση-

θρυλῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Ἰβηρίας, τῆς Κυρηναϊκῆς, τῆς Λυβύης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Φειδίου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα ἀνέλαμψεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ αἴγλῃ καταυγάζσαν δι' ἀπλέτου φωτός τὴν ἱστορίαν ὁλοκλήρων αἰώνων. Τὸ ἀχανές τοῦ Ἀλέξανδρου Κράτος, εἶναι ἐπικράτεια ἑλληνικὴ, ὁ δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος τέλειος Ἕλλην. Ἐπὶ τῶν διχόλογων αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες ἐγκαθίστανται ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Συρίῃ, ἐν Φρυγίᾳ. Ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων εἶναι χώρα ἑλληνικὴ, ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, κατὰ τὸν γ', πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, νέας ἀνευρίσκωμεν Ἀθήνας, ἐν αἷς ἐπιμελῶς καλλιεργεῖται ἡ ἀθάνατος Ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Ἐν τῇ τέχνῃ, τοῖς ἥθεσι καὶ τῇ γλώσσῃ, ζωερὰ ἐνυπάρχουσιν ἔχνη Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῆς Βιθυνίας, τῆς Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς χώρας τῶν Πάρθων. Ἐν αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰσδύει καὶ Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανὴς ἐπιστρέφει πληθὺν Ἰουδαίων εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Φίλων καὶ ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος γράφουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ θεσπεσίᾳ ταύτῃ γλώσσῃ συντάσσονται τὰ ἱερὰ τοῦ Εὐαγγελίου κείμενα, ἐξ ὧν, ἀκτίνες ὑπερανθρώπου καὶ Θεοῦ φωτὸς διεχύθησαν καταυγάζσασαι τὴν ὄψιν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐδάνεισε τὴν εὐφράδειαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, γάρνιν τῶν θριζμῶν τῆς νέας πίστεως ἡ δὲ Ἑλλάς, δουλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, κατέκτησε διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἥθους, τὸν βάρβαρον κατακτητὴν. Ἡ μεγάλη τοῦ Βυζαντίου ἐπικράτεια εἶναι ἐπικράτεια Ἑλληνικὴ, ἥτις, ἐν τῇ ζοφερᾷ καὶ ἀπαισίᾳ φάσει τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἥτις καλεῖται Μεσαίων, προσηλύτισεν εἰς τὸν χριστιανισμόν τοὺς Σλαῦους, ἐξεπολίτισε τοὺς Ἀραβας, διετήρησε τὴν λατρείαν τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλογολίας, διέδωκε τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν, ἐποδηγέτησεν ἐν τῷ πολιτισμῷ τὴν βάρβαρον δυτικὴν Εὐρώπην, συνέταξε τὰ σοφὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νομοθετήματα, ἔδρυσεν ἐνδοξα μνημεῖα ὑψηλῆς τέχνης καὶ ἀμυθῆτου πλούτου, ἀνεχαιτίσεν ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς τὴν εἰσβολὴν τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος, ἐνίκησεν Οὐνοὺς, Βανδάλους, Γότθους, Λογγοβάρδους, Ἀβάρους, Ρώσους, Πέρσας, Ἀραβας, Νορμανδοὺς, Ἐνετούς, ἐφ' ὁλόκληρον δὲ χιλιετηρίδα νικηφόρως ἀπέκρουσεν ἐκ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς ἀναριθμήτους ἐφόδους πολυανύμων ἐχθρῶν. Καὶ ἐὰν ἔπαισεν ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία, τοῦτο ἐγένετο, ἀφ' οὗ πλέον τὰ πλήγματα τῶν ἀσεβῶν τῆς Δύσεως σταυροφόρων ἐξησθένισαν τὸν ἑλληνικὸν κολοσσόν, ἀφ' οὗ πλέον ἡ Δύσις κατέλιπεν, ἐν τῷ ἐναγεί αὐτῆς φθόνῳ, τὴν ὑπ' αὐτῆς πρῶτον πληγείσαν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν, εἰς τὴν ἀκατάσχετον μανίαν τοῦ βαρβαρίου τῆς Ἀσίας κατακτητοῦ, ὃν μόλις σύμπασα ἡ Εὐρώπη, συνασπισθεῖσα, ἡ-

δυνήθη νὰ ἀνεχαιτίσῃ ἐλαύνοντα νικηφόρως μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα ἀνέλαμψεν ἐν τῇ Δύσει, ἀπειροπληθεῖς δὲ λόγιοι Ἕλληνες, εὐρεθέντες πλέον ἄνευ ἐλευθέρου πατρίδος, μετηνάστευσαν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, διαχύσαντες ἀσθεστον τῆς ἑλληνικῆς σοφίας τὸ φῶς καὶ ἐκπολιτίσαντες τὴν βάρβαρον τότε Ἑσπερίαν. Ἐν αὐτῇ τῇ ζοφερᾷ τῆς Τουρκοκρατίας ἐποχῇ, τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα διέσωσεν ἄθικτον τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, παρουσιάσας τὸ μοναδικόν ἐν τῇ ἱστορίᾳ φαινόμενον λαοῦ, ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ἐκατονταετηρίδας δουλωθέντος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀπαισιωτέρου τυράννου καὶ δυνηθέντος οὐχ' ἥττον νὰ διατηρήσῃ τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἀνέκμησιν τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἱστορίας, τὴν συναίσθησιν τῆς μεγάλῃς αὐτοῦ ἀποστολῆς. Νύκτωρ, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, οἱ ἑλληνοπαῖδες ἀψηφοῦσι τὴν ὁμότητα τῶν Τούρκων καὶ σπεύδουσιν εἰς τὰ σχολεῖα ὅπως διδασχῶσι τὰ μεγάλα τῆς φιλοπατρίας διδάγματα, ἐν ᾧ οἱ Ἀρματοῖι καὶ Κλέφται, οἱ ἀδάμαστοι οὗτοι καὶ ἀήττητοι βασιλεῖς τῶν ὀρέων προανέγγέλλουσι διὰ τῆς κλαγγῆς τῶν ὀπλῶν, τὸ προοίμιον τῆς μεγάλῃς τοῦ 21 ἐποποιίας, τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

III

Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ τοῦ 21, τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Λάμπρου Κατσώνη καὶ τῶν Σουλιωτῶν οἱ ἐνδοῖοι κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἀγῶνες, ὑπῆρξαν, ὁ πρόδρομος τῆς ἡρωικῆς τῶν ἱερολογιτῶν ἐκτόμωξης, τὸ προοίμιον τοῦ ἀπαγχονισμοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε'. μετὰ 7 Ἀρχιερέων, ὁ πρόλογος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγῆς 30000 Ἑλλήνων. Καὶ νῦν ὁ τιτάνιος καὶ ἀνισώτατος ἀγὼν ἄρχεται πλέον. Ἡ Πύλη ἐνόμισεν ὅτι ἤθελε δυνηθῆ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐν τῷ αἵματι, ἀλλὰ τὸ αἷμα τοῦτο ὥσανεὶ βοῶν ἐκδίκησιν, ἐξήτει νέον αἷμα καὶ ἀντὶ νὰ καταπνίξῃ τὸν ὑπὲρ πάντων Ἀγῶνα ὑψόλογησε καὶ ἐνίσχυσεν αὐτόν. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀπαγχονισθέντων καὶ σφαγέντων ἀθῶων θυμάτων περιίπτανται ἐν τοῖς πεδίοις τῶν ἀγώνων καὶ ὡς οἱ θεοὶ τοῦ ἀρχαίου Ὀλύμπου ἐνέπνεον ρώμην καὶ θῆρος εἰς τοὺς ἀνδρείους μαχητὰς τῆς Τρωάδος, οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν σφαγέντων μαρτύρων, ἐγκαταλείπουν τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου, συμμετέχουσιν, ἐν πνεύματι, τῶν μαχῶν καὶ δι' ἀοράτου ἐπηρείας ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς νέους τῆς Ἑλευθερίας μάρτυρας τὴν ἰδέαν τῆς νίκης.

Καὶ ἴδου ὁ θρίαμβος τοῦ Βαλτετίου, ἡ ἄλωση τῆς Τριπόλεως, ἡ νίκη τῶν Δολιανῶν, ἡ κατάληψις τῆς Μονεμβασίας, τῆς Πύλου καὶ τοῦ Ἀκροκρινίου, σπεύδουσιν εὐθὺς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος,

νὰ ἐκδικηθῶσι τὸ εὐγενές τῶν σφαγέντων αἷμα. Ὁ θεὸς Ἄρης, καταλείπων τὸν Ὀλύμπον, ἐγκαθίσταται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι καὶ ἡ πατρίς τῶν Μαρθωνομάχων μεταβάλλεται ἐπὶ ὁκτὼ ὅλα ἔτη εἰς αἰμόφυρτον εὐκλείας παλαίστραν, ἧς ἡ βέσις μαρτύρων ὅστ᾽, τροφὸς τὸ αἷμα, κόσμημα αἱ πυραμίδες ἐγθρικῶν κεφαλῶν.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀπαριθμήσωμεν πάντας τοὺς θριάμβους τοῦ Ἀγῶνος; Πῶς νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν θηριώδη σκληρότητα, ἧτις ἠρήμωσε τὴν Χίον, τὰ Ψαρρὰ, τὴν Κρήτην, τὴν Κόρσον; Πῶς νὰ ἐξυμνήσωμεν τὰ ἱερὰ ὀνόματα τῶν νέων τῆς θαλάσσης ἡμιθέων, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Τριπλάζη, τοῦ Σαχτούρη; Πῶς νὰ ἐγκωμιάσωμεν τὸν ἡρώδη τῶν Διάκων, τοῦ Ἀνδρούτσου, τοῦ Κολοκοτρῶνη, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Νικήτα, τοῦ Καραϊσκάκη; Πῶς νὰ ἐκθειάσωμεν τὸ μαρτύριον τοῦ Μεσολογγίου, οὗ ἡ ἐνδοξὸς πτώσις ἠδύνατο νὰ κλείσῃ ἱστορίαν ὁλοκλήρων αἰώνων; Μήτοι αὐτοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις τὸ περιλαμπρὸν ἐγκαλλώπισμα; Δὲν εἶνε ὁ ἐνδοξὸς οὗτος ἀγὼν, ἀγὼν τυραννουμένων κατὰ τυραννούντων, Χριστιανῶν κατὰ ἀπίστων, ἰθαγενῶν κατὰ ἐπιδρομέων, πάλῃ δικαιοσύνης κατὰ ἀδικίας, πολιτισμοῦ κατὰ βαρβαρότητος; Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, μελετῶσα τὸν τιτάνιον τοῦτον ἀγῶνα, μεταφέρεται ἐν ἐξέλλῳ πνευματικῇ πτήσει, εἰς τὴν χώραν τῶν ἑρειπίων, τῆς τέφρας καὶ τοῦ αἵματος, ἐν τῇ ὁποίᾳ, μία μόνη ἀκούεται φωνὴ, ἡ φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας, εἰς μόνος ἀντηγεῖ γδοῦπος, ἡ κλαγγὴ καὶ βροντὴ τῶν ὀπλων, μία μόνη βασιλεῦει θρησκεία, ἡ θρησκεία τοῦ μέχρις αὐτοθυσίας καθήκοντος, μία μόνη δεσπόζει ἐλπίς, ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Μέγαν παντὸς ἀγαθοῦ Προστάτην, μία μόνη ἐπικρατεῖ ἀπόφασις, ἡ ἀπόφασις τῆς Νίκης ἢ τοῦ Θανάτου.

Πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν οἱ ἥρωες τοῦ 21, περιβαλλόμενοι δι' αἰθερίου νεφέλης δόξης, ἀναβιβάζονται εἰς περιωπὴν ὑπερανθρώπων ὄντων, εἰς περιωπὴν ἡμιθέων, ὧν ἡμεῖς οὐδὲ ἄξιοι ὑμνηταὶ τυγχάνομεν.

IV

Ἄλλ' ὁποῖον τὸ ἀποτέλεσμα ὀκταετῶν ὑπερανθρώπων ἀγώνων;

Ἐλαχίστη μερίς ἑλληνικῆς χώρας ἔδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ τῆς Ἐλευθερίας τὰ δῶρα. Ἡ Κρήτη, ἡ Σάμος, ἡ Χίος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπαρχίαι καὶ νῆσοι, αἵτινες τοσοῦτον ἐνεργῶς συμμετέσχον τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος, ἀπεκλείσθησαν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὅπερ μόλις ἠρίθμει 700000 κατοίκων.

Ἡ σκληρὰ καὶ ἐγωιστικωτάτη φειδῶ, μετ' ἧς ἐχαράχθησαν τὰ ὅρια τοῦ νεοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον, ἀποκλεισθεῖς μάλιστα τῆς Θεσσαλίας, ἐστερεῖτο ἐπαρχῶν εὐφύρων γαιῶν πρὸς συντήρησιν τῶν κατοίκων, ἤγαγε τὴν χώραν εἰς ἀναπόδραστον πέναν. Τὸ ἀτύχημα καὶ

μικροσκοπικὸν βασιλεῖον εἶδον ἐν μέσῳ καπνίζόντων ἑρειπίων καὶ λιμνῶν αἵματος καὶ ἄμοιρον μέσων, διὰ τῶν στερήσεων μακρῶν ἐτῶν, ἔδει νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀπείρους χαινούσας πληγὰς του. Ἐκεῖνοι οὔτινες μετὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, τοσαύτας κατ' αὐτοῦ ἀπηύθυναν πικρὰς ἐπικρίσεις, ἄς μὴ λησμονῶσι τοὺς ἀθλιεστάτους ὄρους, ὑπ' οὓς κατεδίδασκε τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα νὰ ἰδῇ τῆς Ἐλευθερίας τὸ φῶς ἢ ἀδικία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Διότι, ζωηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίθεσις μετὰ τοῦ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, αἵτινες, ἐκν ἐβόήθησαν τὴν Ἑλλάδα ἔπραξαν τοῦτο ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης μᾶλλον, ἢ ἐκ φιλανθρωπικῶν ἐμπνεύσεων, ὡς ἐναργῶς ἀποδεικνύει τοῦτο ἡ διπλωματικὴ ἱστορία τῶν χρόνων ἐκείνων.

Νέα ἐποχὴ μάχων καὶ ὀδυνῶν ἤρξατο διὰ τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν βασιλεῖον μετὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐὰν εἰσῆγσαν τέλος, μετὰ ὀκταετῆς ἀπηχῆσεις, τῶν ὀπλων αἱ ἁμοδρονταὶ καὶ τῶν λογγῶν αἱ κλαγγαί, σκληρὸς ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν ἤρξατο προβάλλων καὶ ἐν ἀτυχιστάταις συνθήκαις καταπιέζων τοὺς ὀλίγους ἐλευθέρους Ἕλληνας, οἵτινες, ἠγνόουν πλέον τί πρῶτον νὰ θεραπεύσωσι τὰς πολλαπλὰς τῆς κατεστραμμένης οἰκογενειακῆς ἐστίας ἀνάγκας, τὰς ἀναποφεύκτους στρατιωτικὰς καὶ διοικητικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐκ τῆς ἀναρχίας ἀνακυπτούσης χώρας, τὰς εὐλόγους ἀξιώσεις καὶ τοὺς μυχιούς πόθους ἐκατομμυρίων ὧν ἀδελφῶν, οἵτινες κατεδικάσθησαν νὰ στένωσιν εἰσέτι ὑπὸ τὸν εἰδεχθῆ τοῦ κατακτητοῦ ζυγόν;

Κατὰ τοιοῦτων εἶχε νὰ παλαίσῃ προσκομμάτων ἢ ἀμέσως τῶν ἡρωικῶν προμάχων ἐπομένη γενεά. Μὴ λησμονῶμεν τοὺς ἀφανεῖς καὶ ἀδόξους ἀλλὰ καὶ ἀναποδράστους τοὺς ἀγῶνας, ἵνα μὴ ἀποθαρρυνθῶμεν μὴ εὐρίσκοντες ἐπαρκεῖς τὰς ἄχρι τοῦδε συντελεσθεῖσας προσπάθους. Μὴ παρορῶμεν σὺν τῇ ἀναμνήσει τῶν μεγάλων τοῦ 21 ἡρώων, τοὺς ἀλκίμους τῶν κρητικῶν ὁρέων νεωτέρους ἀθλητὰς καὶ τοὺς νέους τῆς ἐλευθερίας μάχτυρας, οἵτινες ἐνθουσιῶδεις, πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, ἐπιπτον εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ καὶ τὰ Θεσσαλικὰ πεδία. Κύψωμεν εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸ τῆς τέφρας τῶν νέων τούτων τῆς Πατρίδος προμάχων καὶ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἡ ἥττα τοῦ 97 δὲν εἶναι πολεμικὴ ἀλλὰ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἥττα. Καὶ ἐὰν οἰαδῆποτε ἥττα, οὐδενὸς ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ ἔθνος τὸ φρόνημα, πολλῶ ἥττον τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει προσήκει νὰ ἀποθαρρυνθῇ καὶ ἀπεμπολήσῃ τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ ἐλπίδας ἐπὶ τῇ προσφάτῳ ἡμῶν ἥττῃ, διότι δὲν δύναται νὰ πιστεύσω, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ παλαίσαν νικηφόρως κατὰ τοσοῦτων δοκιμασιῶν, στερεῖται ζωτικότητος καὶ μέλλοντος.

Ἀδαὴς πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκ μακρᾶς ἀνακύψας δουλείας, ὁ Ἕλληνας οὐ δύναται νὰ ἀποστήσῃ ἀπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι εἶναι πολίτης ἀτελής. Δὲν ἐρριζώθη εἰσέ-

τι, δυστυχώς, παρ' ἡμῖν ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ ἔθνη, διὰ τούτων μόνον τῶν μέσων προάγονται διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς ἐργασίας καὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ατομικοῦ συμφέροντος χάριν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ ἔλλειψις συμ-
πνοίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἰδίᾳ δὲ τοῦ ατομικοῦ τὸ πνεῦμα, ταῦτα πρό-
κεινται τὰ κύρια τῆς κακοδαιμονίας ἡμῶν αἷτια.

Δὲν ἀρκεῖ δυστυχῶς ὁ ἀκράτητος καὶ παροδικὸς ἐνθουσιασμὸς ὅπως καταστήσῃ τὰ ἔθνη μεγάλᾳ ἢ ἐν κρίσιμοις στιγμαῖς καταγωγὴ θριάμ-
βων, ἐν οἷσδ' ἂν ποτε πεδίῳ τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὁ καρπὸς καὶ τὸ δίκαιον ἐπαθλόν, μακρὰς καὶ ἀθροῦθου ἐργασίας.

Μεγάλη ἐθνικὴ ἀναζύμωσις, ἀκατάβλητος δραστηριότης, ἀκατά-
σχετος πρόοδευτικὴ ἐξέλιξις πρυτανεύουσι τοῦ βίου τῶν νεωτέρων κοι-
νωνιῶν. Ἄς μὴ ὑστερήσωμεν ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ τοῦ πολιτισμοῦ
ἀγῶνι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, εἰς ὧν τοὺς πατέρας ὁρεῖται αὐτὸς οὗτος ὁ
νεωτερός πολιτισμὸς τὴν γένεσιν του. Ἐν τῇ νοτιανατολικῇ Εὐρώπῃ
καὶ τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ ὑψίστην ἔχει ὁ ἑλληνισμὸς ἐκπολιτιστικὴν ἀπο-
στολήν. Πᾶν ὅ,τι ἐν ταῖς χώραις ταύταις δὲν εἶνε ἑλληνικὸν εἶνε ἀλη-
θῶς βάρβαρον. Ὅρδαί Ἀσιανῶν κατακτητῶν, ἡ αἰμοχαρὴ λείψανα
ἀπογόνων τοῦ Κρούμου, ἀποτελοῦσι τὰ στίφη ἐκεῖνα, ἅτινα παρεντί-
θενται μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς εὐρείας ἐκεῖνης χώρας,
ἣν ὀρίζουσι, τὰ ὄρη τοῦ Αἰμοῦ καὶ ὁ πέραν τῆς Κρήτης πόντος, ἡ
Ἀρμενία, ἡ Μεσοποταμία καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Διατῆραι, ὦ Ἕλλητισμὲ, ἰσχυρὰν τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν
πατέρων Σου, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου, τοσαῦτα ἡδυνήθης νὰ ἐπιτε-
λέσῃς θαύματα. Σῶζε εὐγνώμονα καὶ ζωηρὰν τὴν ἀνέκμηνην τῶν με-
γάλων προγόνων Σου. Ἐνστερνίσθητι τὴν ἰδέαν τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ
ἀγαθοῦ ὑποχωρήσεως τῆς ατομικῆς βουλήσεως καὶ θέλεις οὕτω δυναθῇ
νὰ καταστήσῃ καὶ πάλιν ὁ πνευματικὸς τῆς Ἀνατολῆς ἥλιος, διότι
τοῦτο ὑπαγορεύει ἡ ἱστορία Σου, τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ ἀποστολὴ Σου!

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι λυσσῶδῶς παρὰ τῶν ἱστορικῶν τῆς Δύσεως
ἐπολεμήθη τὸ ἐκπολιτιστικὸν τοῦ Βυζαντίου ἔργον. Ὁ μεσαιωνικὸς
ἑλληνισμὸς ἐρρωμένως ἀείποτε ἀντίστη κατὰ τῶν ὑπερβασίων τοῦ πα-
πισμοῦ, ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ ὁποίου δυσμενέστατα εἶχε προκατα-
ληφθῇ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἡ δημοσία γνώμη. Καὶ νῦν ἔτι, οἱ ὅσοι

μέραι, εὐτυχῶς, ἀραιούμενοι κληρικόφρονες τῆς Ἑσπερίας συγγραφεῖς
ἀποπειρῶνται νὰ διαστρέψωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινισμοῦ «τοῦ
παρεγνωρισμένου εἰσέτι τούτου κέντρου φωτὸς καὶ πολιτισμοῦ, ὅπερ
ἤδη ἀρχεται λάμπει, ἐν μέσῳ τῆς διαλυομένης ομίχλης τῆς ἀγνοίας
καὶ τῶν προλήψεων» κατὰ τὴν ὥραιαν ἐκφρασιν τοῦ κ. Bayet.

Εὐτυχῶς, τὸ προσγενόμενον τῷ μεσαιωνικῷ ἑλληνισμῷ ἄδικον ἐν
πολλοῖς ἠνώρθωσαν οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ καὶ δὴ, ὁ αἰοίδιμος Παπ-
παρηγόπουλος, ὁ Καρολίδης καὶ ἰδίᾳ ὁ Βικέλας, ἐν Ἑλλάδι, ὁ Κρουμ-
βέρχερ καὶ ὁ Hergenroether ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Adolfo Venturi ἐν
Ἰταλίᾳ, οἱ Brunet de Presles, Ludovic Drapeyron, Henry
Houssaye καὶ ἰδίᾳ ὁ Alfred Rambaud (L' empire grec au
Xe siècle, Constantin Porphyrogénète) ἐν Γαλλίᾳ. Ἄξιον
ἀναγραφῆς τυγχάνει ὅτι ἡ πτωχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι
αὐτόχρομα ἔργον τῆς μισαλλαδοξίας καὶ τοῦ φθόνου τοῦ παπισμοῦ.
Τῷ μεσαιωνικῷ ἑλληνισμῷ ἔλαχεν ὁ ἄχρεϊς ἀλλ' ἐνδοξος κληρὸς νὰ
ἀντιμετωπίσῃ ἀπειροπληθεῖς βαρβάρους λαοὺς, οὓς ἀποκρούων, ἐν ᾧ
ἔσωζεν ἑαυτὸν περιεφρούρει καὶ ἐξησφάλιζε τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.
Ἄλλ' αὕτη, δυστυχῶς, τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ παπισμοῦ ἐπηρεαζομένη,
οὐ μόνον ἠρνήθη νὰ παρέξῃ τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν τῇ πανταχόθεν
πολεμουμένη Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐξα-
σθένεισιν αὐτῆς διὰ τῆς ἐν ἔτει 1204 καταλήψεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ
τῶν Λατίνων, οἵτινες, ὡς ἄλλοι Βάνδαλοι εἰσβαλόντες ἐν Κων/πόλει
«ἐλεηλήτησαν ναοὺς, ἐγύμνωσαν μέγαρα καὶ οἰκίας, κατέστρεψαν
σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ πᾶν ἐνέπλησαν βδελυγμοῦ καὶ
τρόμου» (G. Weber Allgemeine Weltgeschichte, τόμος Β' κεφ. δ' § 62). Τοσοῦτον τῶν Ἑλλήνων τοῦ μεσαιῶνος ἐμειονέκτου
οἱ πρόγονοι τῶν ἀναφανέντων συκοφαντῶν τῆς μόνης, μεθ' ὅλας αὐτῆς
τῆς ἀτελείας, ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἐρημίᾳ ὁάσεως, τῆς Ἑλληνικῆς Αὐ-
τοκρατορίας. Συγγραφεὺς καθολικὸς καὶ ἥμισυ ἀνεξιθρησκὸς ὁ Pier-
ling ἐπικυροῖ, ἄκων, τὴν δυσχερεστάτην θέσιν εἰς ἣν περιήγαγεν ὁ
παπισμὸς τὸ Βυζάντιον διὰ τῶν ἐξῆς γραμμῶν.... «Exposés aux
attaques des Turcs, serrés de près par Charles d'Anjou, roi de Sicile, menacés par l'empereur Baudouin II, les
Césars de Byzance réclamaient les secours de l'Occi-
dent, s'adressaient aux papes et leur exposaient le péril
de la chrétienté, si le rempart du Bosphore venait à lui
manquer.... (P. Pierling. La Russie et le Saint-Siège t.
I, p. 2 Introduction). Ἄλλ' ἡ τοιαύτη βοήθεια οὐδέποτε ἐδόθη!

Ὁ καθορισμὸς τοῦ γνησίου ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τοῦ βυζαντινοῦ
πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀπόδειξις τῆς ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρο-
νολογίας τῆς σήμερον ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὑψίστην

κέκληται νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπιρροήν, καθ' ὃν χρόνον—ὅσω καὶ ἐν οὗτος καίτοι μακρὰν—θέλει καταστῇ δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἡ διεθνὴς δικαιοσύνη ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς λύσεως τοῦ ἀνατολικοῦ προβλήματος. Τότε ἀποτελεσματικῶς θέλομεν δυνηθῇ νὰ ἀπευθύνωμεν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες τῇ πανευρωπαϊκῇ δικαιοσύνῃ, τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν, ἥν, τοσοῦτον εὐγλώττως ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως, φεῖ! διετύπου ἐπ' ἐσχάτων ἐπιφανῆς φιλέλληνα. «Τίνοι λοιπὸν ἡ Ἀνατολὴ ἀνήκει; Πόθεν πηγάζει ὁ πολιτισμὸς, οὗ περιφανῆ ὄρωμεν δείγματα ἀπὸ Σικελίας μέχρι Καυκάσου, ἀπὸ Δουνάβειος μέχρι Νείλου; Ὅποια φυλὴ ἀνήγειρε τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους ναοὺς, οἵτινες νῦν, ἡρωτηριασμένοι κλαίουσιν ἐπὶ ταῖς διαπραχθείσαις βεβηλώσεσι; Πῶς ὠνομάσθη ἡ Αὐτοκρατορία ἐκείνη καὶ πῶς ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεται ἡ ταύτη ἐπιζήσασα Ἑκκλησία;» Ἀλλ' ἄρα γε δὲν ὑπάρχει φόβος μὴ ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης, συμπέσῃ πρὸς τὴν ἀναπόδραστον καὶ ιδεώδη ἀλλὰ καὶ ἀπομεμακρυσμένην περίοδον τῆς διεθνοῦς ἀδελφοποιήσεως, ἐν ταῖς αἰθερίαις αὔραις τῆς ὁποίας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ παρόντος χρόνου ἀναπνέουσιν οἱ ὑψιπετεῖς ἐκείνοι ἄνδρες, ὧν τῆς διανοίας ἡ εὐρύτης, μόνον ἰσορροποῦν ἔχει τῆς εὐγενοῦς καὶ ἐνθουσιώδους ἀγαθότητος τὴν δύναμιν;

Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Δυσχερὲς ἀποβαίνει ἡ ἐν βραχεὶ κεφαλαίῳ ἀπόδειξις τῆς ἀκριθείας τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὴν στήσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐπαναστάσει, ἰσχυρισμοῦ, τοῦ ἀναγκασμένου ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἀλλ' ἀντικρὺς ἀντικειμένου πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι γνώμην. Σταχυολογῶν ἐκ τινος ἀνεκδότου μελέτης μου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος σημειώσεις τινάς, ἐκ τοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν πραγματευομένου κεφαλαίου, θέλω προσπαθῆσαι νὰ καταδείξω τὴν ὀρθότητα τοῦ ἀνωτέρω ἰσχυρισμοῦ ὡς οἷόν τε συντομώτερον. (*)

Κατὰ τὰ νεώτατα πορίσματα τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς ἱστορίας, ἡ οὐχὶ ὅσον ἔδει γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικὴ ἱστορία

(*) Πληρεστέραν καὶ διεξοδικωτέραν ἀφήγησιν τῶν εἰς τὴν διπλωματικὴν καὶ πολιτειολογικὴν φάσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφορῶντων ἐυελπιστῶς ὅτι θέλω δημοσιεύσει ἐν τῷ μὲν βραδύτερον, πιθανόν, ἐκδοθισμένῳ, ἐν ᾧ θέλω καταχωρίσει διαφόρους μελέτας μου.

τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς διακεκριμένας περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον (1821—1822) ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις ἐν τῷ ἑλληνοτουρκικῷ ζητήματι ἄρχεται διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1821 τελεσιγράφου τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν Πύλην, ἐν ᾧ, πλὴν ἄλλων, δηλοῦται ὅτι «ἀδυνατεῖ ἡ Ῥωσία νὰ παρίσταται ἀπαθὴς θεατὴς τῆς ἐξολοθρευτικῆς χριστιανικοῦ λαοῦ». Συνεπεία τοῦ τελεσιγράφου τούτου διημερίθησαν συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀπεφασίσθη δὲ νὰ καταστῇ τὸ ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα ἀντικειμένον ἐρεύνης τοῦ ἐν Βερῶνῃ συνεδρίου (ὅρα πλῆρες τὸ καίμενον τοῦ τελεσιγράφου τούτου καὶ τὰ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων παρὰ τῷ Debidour, Histoire diplomatique de l'Europe depuis l'Ouverture du Congrès de Vienne jusqu' à la clôture du Congrès de Berlin, ἐν τόμῳ I σ. 168 καὶ ἐπομ.) Τὸ συνέδριον τοῦτο, οὐ αἱ ἐργασίαι διεξήχθησαν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1822 ἐθεώρησε κατὰλληλον νὰ περιορίσῃ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἔργον αὐτοῦ εἰς τὴν δικτύωσιν τῆς ἐξῆς εὐχῆς. Εἴθε ὁ Θεὸς καὶ ἡ θεία πρόνοια νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ τὴν ἀνακούφισιν ἐκείνην, ἥν αἱ δυνάμεις δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ παρέξωσιν αὐτῷ χωρὶς νὰ παραβῶσιν ἕτερα καθήκοντα (Chateaubriand, le Congrès de Vérone t. I p. 80). Ὁ Τσάρος μάλιστα, ὅπως εὐαρεστήσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς συμμάχους αὐτοῦ οὐ μόνον συνήνεκεν εἰς τὸ νὰ μὴ γίνωσι δεκτοὶ οἱ ἐν Ἀγκῶνι ἱκετευτικῶς ἀναμείνοντες ἀπεσταλλμένοι Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ ἐπροθυμοποιήθη βραδύτερον νὰ εἴπῃ περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι θεωρεῖ τούτοις «ἀναξίους τῶν συμπαιγνῶν αὐτοῦ καὶ εὐχεταὶ μάλιστα ὅπως νικήσωσιν οἱ Τούρκοι». (Ὁρα Κ. Μενδ. Βαρθόλδῃ Ἱστορίαν, κατὰ μετέφρ. Α. Βλάχου, τόμος Α' σ. 427). Κατὰ τοιοῦτον τρόπον λήγει ἡ πρώτη περίοδος τῆς διπλωματικῆς ἐπεμβάσεως ἐν τῷ ἑλληνοτουρκικῷ ζητήματι. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ (1822—1825) ἡ Ῥωσικὴ διπλωματία, τοῦτο μὲν εὐρισκομένη εἰς διενέξεις πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐνεκα τοῦ μὴ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῶν ἀσιατικῶν μεθωρίων τῶν δύο κρατῶν ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1812 καὶ ἐπιθυμοῦσα οὕτω νὰ παρέξῃ πράγματα τῇ Πύλῃ τοῦτο δὲ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ζωτικότητα καὶ ἀντοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θεωροῦσα αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν ἐκμεταλλεύσεως, ἀπηύθυνεν ἐν ἔτει 1824 ὑπόμνημα πρὸς τὰς δυνάμεις δι' οὗ προέτεινε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος—ἐν ᾗ περιλαμβάνετο ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη—ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἡ Ἑλλὰς τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία, κατανοήσασα τὴν Ῥωσικὴν ὑστεροβουλίαν ἐσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀδυνατεῖ καὶ νὰ συζητήσῃ τοιαύτην πρότασιν, ἐν ᾧ ὁ Μέγας Βεῆς, οὐ τὰς

τυγχάνει νὰ παρακλόυθησώμεν ἐνταῦθα, προσποιηθεῖς ὅτι δέχεται, κατ' ἀρχήν, τὴν πρότασιν, ἥρξατο δικαιωνίζων τὰς σχετικὰς συζητήσεις, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι, αἱ τῇ ῥητῇ αὐτοῦ εἰσηγήσει προσληφθεῖσαι ὡς σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, αἰγυπτιακαὶ δυνάμεις, ἤθελον συντελεῖσαι, κατὰ τὸν χρόνον τῶν μακρῶν διαπραγματεύσεων, εἰς τὴν ἀπόπνιξιν τοῦ ἐλληνικοῦ κινήματος. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἀποθνήσκει μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἄρχεται ἡ τρίτη περίοδος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως ἐν Ἑλλάδι (1825—1829). Τὸν ἀποθανόντα αὐτοκράτορα διεδέξατο ὁ δεσποτικὸς Νικόλαος Α' ὅστις, ἐπιθυμῶν νὰ στρέψῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς δυσχερεῖας τῆς Πύλης, ἀπευθύνει αὐτῇ τῷ ἀπὸ 27 Μαρτίου 1826 τελεσίγραφον, ἐν ᾧ, ποιήσας μὲν ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας ὑποβάλλει ἀξιώσεις, ἀλλ' οὐδὲ καὶ μνείας ἀξιοῖ τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα. Ἐν συνεντεύξει αὐτοῦ μετ' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τῆς βιενναίας αὐλῆς ὁ Τσάρος, γενομένου λόγου περὶ Ἑλλήνων, εἶπεν «Ὅχι, δὲν ὀνομάζω αὐτοὺς Ἕλληνας ἀλλ' ἀποστάτας καὶ ὡς τοιούτους οὐδέποτε θέλω βοηθήσει αὐτούς». (Βαρβόλδη Α' σ. 558). Ἐν τούτοις ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις φοβουμένη ὅσας ἤθελε τυχόν καρπωθῇ ἡ Ῥωσσία ὠφελείας ἐξ ἐνδεχομένου ῥωσσο-τουρκικοῦ πολέμου, συνεπαίει τῶν ὑπερρίκλων ῥωσσιῶν ἀξιώσεων ἐπικειμένου, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐπισπείσῃ τὴν λύσιν τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ ζητήματος, ἐλπίζουσα συνάμα ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτῆς στάσις, ἥτις ὡς φιλελληνικὴ ἤθελε χαρακτηρισθῇ, θὰ κατέκτα τὰς συμπαθείας τοῦ ἐλληνισμοῦ, ὅστις τοσούτην ἀπεκαλύφθη ἔχων ζωτικότητα. Ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας προὐκάλεσεν ἀμοιβαίαν ἐπιτήρησιν καὶ ἐν τέλει συνεργασίαν, ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης ἐπιβληθεῖσαν. Ἐκατέρᾳ τῶν δυνάμεων τούτων ἠσθάνετο ὅτι ἔδει νὰ ἐκλείψῃ ἡ πέτρα ἐκείνη τοῦ σκανδάλου, ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἐπικινδύνους μεμονωμένας ἐπεμβάσεις. Ὑπεγράφη ὅθεν τὸ ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1826 πρωτόκολλον δι' οὗ ἀπεφασίσθη νὰ παραχωρηθῇ αὐτονομία τῇ Ἑλλάδι, ἥτις ἤθελε κηρυχθῇ φόρου ὑποτελὲς τῇ Τουρκίᾳ. Ἐν τούτοις ἡ ῥωστικὴ διπλωματία, ἐκμεταλλευομένη ἐτι μᾶλλον τὰς δυσχερεῖας τῆς Πύλης, ἠνάγκασε ταύτην νὰ υπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀκκερμαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1826, δι' ἧς σπουδαῖα ἡ Ῥωσσία ἐκαρπούτο ὠφελήματα. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία, δυσφοροῦσα ἐπὶ ταῖς διπλωματικαῖς ταύταις νίκαις τῆς Ῥωσσίας, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακινώσῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς 4ης Ἀπριλίου πρὸς τὰς ἐτέρας μεγάλας δυνάμεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν Αὐστρία καὶ Πρωσσία δὲν ἀπεδέχθησαν τοῦτο, ἡ δὲ Γαλλία, ἥτις οὐδεμίαν εἶχε λάβῃ πρωτοβουλίαν ἐν τῷ ἐλληνοτουρκικῷ ζήτηματι ἔκρινε προσφορώτερον νὰ ἀποδεχθῇ αὐτὸ, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐν ᾧ, δυσπιστοῦσα, ἐπεθύμει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποκλειστικὴν συνεννόησιν Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, ἂν ἑτέρου ἐπέδιώκε κατ'ἀλλήλων ἀφορμὴν

ὅπως ἐπανακτήσῃ τὸ πρὸ πολλοῦ ἀπολεσθὲν γόητρον αὐτῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τῇ προτάσει ὅθεν τῆς Γαλλίας ἡ σύμβασις τῆς δ' Ἀπριλίου μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν συμμαχίαν μεταξὺ Νικολάου, Γεωργίου Δ' καὶ Καρόλου Ι' πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τῆς Λονδινεῖου συνθήκης τῆς 24/6 Ἰουλίου 1827, ἐν τῇ προϋμῳ τῆς ὁποίας ἐκρίθη κατ'ἀλλήλων νὰ περιγραφῶσι πρὸ παντὸς αἱ ἐπαχθεῖς ζημίαι (les pertes considérables) ἃς ὑφίσταντο οἱ ὑπῆκοι τῶν τριῶν δυνάμεων ἐκ τῶν πειρατειῶν, αἵτινες, ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατοῦσας ἐν τῷ Ἀρχιπελάγῳ ἀναρχίας, σπουδαῖα παρενόχληλλον προσκόμματα εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐμπόριον. («Ὁρα πληρεῖς τὸ καίμενον τῆς συνθήκης ταύτης ἐν Gemma, Storia dei trattati del secolo XIX σ. 125—126). Ἡ οὕτως καταρτισθεῖσα συνθήκη τοῦ Λονδίνου ἀνεκινώθη πᾶσαυτα τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει, ἥτις ἐσπευσε νὰ ἀποδεχθῇ ταύτην, ἐν ᾧ ἡ Πύλη ῥητῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐθεώρει ἀνάξιον καὶ ἄπλην γνώσιν αὐτῆς νὰ λάβῃ (16 Αὐγούστου 1827). Ἡ προκλητικὴ αὕτη σκληροτραχηλία τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξέθηκε τὴν φιλαυτίαν τῶν τριῶν δυνάμεων, αἵτινες ἀπεφάσισαν τὴν ἀπὸ κοινοῦ εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν στόλου, ἡ κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ὁποίου αὐθαδεστέκη στάσις τῶν Τουρκοαἰγυπτίων προὐκάλεσε τὴν περιλκλήτον ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἥτις διὰ τοῦ βασιλικοῦ λόγου τῆς 29 Ἰανουαρίου 1828 ἐχαρακτηρίσθη ἐν Λονδίνῳ ὡς συμβὰν ἀπαίσιον ἐφ' ᾧ ἐξεφράζετο λύπη βαθεῖα (Σ. Τρικούπη Ἱστορία τῆς ἑλλήν. ἐπαναστάσεως Δ' σ. 207). Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ἡ Ῥωσσία, ἐπωρελουμένη καὶ αὖθις τῶν δυσχερειῶν τῆς Πύλης, νέαν εὐρεν ἀφορμὴν ὅπως ἐπιδιώξῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σφετεριστικῶν αὐτῆς τάσεων. Ἐπεβάλλετο ὅθεν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ, ἐὰν ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσιν ἀποκλειστικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ῥωσσίας, νὰ παρεμβῶσιν, ὡς πρῶτον δὲ ἐπιβαλλόμενον μέτρον ἔκρινον τὴν καταδίωξιν τῶν Αἰγυπτίων ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἡ Γαλλία δὲν συνήνει νὰ ἀναισθηθῇ τὸ τοιοῦτον ἔργον τοῖς Ἀγγλοῖς, λόγῳ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, τούτου δ' ἐνεκα ἀνέλαθεν ἡ Γαλλία τὴν πραγματοποίησιν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως (E. Driault. La question d' Orient σ. 125). Ἐν τούτοις ἡ Ῥωσσία εὐροῦσα ἀφορμὴν ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως ὧρων τινῶν τῆς ἀπὸ 6 Ἰανουαρίου 1828 διακινώσεως αὐτῆς, ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δῆθεν γενομένης, πᾶνγματι δὲ σκοπούσης τὴν ῥωσικὴν κατάρχησιν τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας (Gemma, σ. 126—127) κινητοποιεῖ τὸν στρατὸν αὐτῆς καὶ 100,000 Ῥώσων διευθύνονται πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ἕτερον δὲ στρατιτικὸν σῶμα διαβαίνει τὸν Προῦθον. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία κατεβορβήθησαν καὶ ἀπήτησαν νὰ υπογραφῇ ὡς τάχιστα ἡ ἀπὸ 2/14 Ὀκτωβρίου 1829 συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, δι' ἧς ἡ μὲν Ῥωσ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

οία σπουδαιότατα ἐκαρπούτο πλεονεκτήματα ἡ δὲ Τουρκία ἤναγκά-
ζετο νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου τῆς 6 Ἰουλίου
1827, ὃ ἐστὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Παρα-
λείπω τὴν ἱστορίαν τῶν ἐγωϊστικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς καθορι-
σμὸν τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐνθου-
σιωδῶν ἀποστροφῶν εὐγνωμοσύνης, ἃς συνήθως οἱ ῥήτορες τῆς ΚΕ'
Μαρτίου φιλοτεχνοῦσιν ὑπὲρ τῶν δυνάμεων, περαίνω τὸ κεφάλαιον
τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς λόγων ξένου συγγραφέως. « Ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορίᾳ
« τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δὲν εἶναι προφανές ὅτι αἱ πλεῖστοι τῶν
« κυβερνήσεων, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἅπασαι, ἐνεπνύσθησαν ἐκ τῶν ἀμέσων
« αὐτῶν συμφερόντων πολλῶ μᾶλλον ἢ ἐκ γενναίας συμπαιδείας ὑπὲρ
« λαοῦ δυστυχοῦντος καὶ ἐξόχως ἀξίου τῆς συνδρομῆς τῆς Εὐρώπης;
« Βαθεῖα ἐνυπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν λαῶν καὶ
« τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῶν κυβερνήσεων... Οὐδ' αὐτὴ ἡ Γαλλία ἡ μᾶλλον
« ἀφιλοκερδῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, πα-
« ρέλειψε νὰ ἐπιδιώξῃ ἐξ αὐτοῦ πραγματικὰ ὠφελήματα... Τὰ συμ-
« φέροντα τῆς Ἑλλάδος ἀπέβησαν ἀντικείμενον τῆς μεγαλητέρας φει-
« δοῦς καὶ γλισχρότητος. Ἡ ἐλευθερία τῇ προσμετρήθη μετὰ πάσης
« αὐστηρότητος ἐπὶ τῇ προφάσει μὲν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἀνίκανος νὰ
« ποιήσῃται χρῆσιν ταύτης ἐπὶ τῇ πραγματικῇ δ' αἰτίᾳ ὅτι αἱ δυνά-
« μεις δὲν ᾔθελον τὴν Ἑλλάδα, οὔτε ἐπαρκῶς μεγάλην, οὔτε ἐπαρκῶς
« ἐλευθεράν (E. Driault σ. 128—130). » Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ
Γάλλου συγγραφέως δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι, ὡς χαρακτηριστι-
κὸν ἴδιον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ ἐξυπηρέτησις
οὐχὶ περιορισμένων ἐθνολογικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἡ προαγωγή τῶν
ὕψηλοτέρων ἐκφάνσεων τοῦ καθ' ὅλου ἀνθρωπισμοῦ, οὕτω καὶ τῆς
μεγάλης τοῦ 21 ἐπαναστάσεως οἱ ὑπερένθρωποι ἄγωνες, πολλῶ μᾶλ-
λον τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, προήγαγον τὰ ιδεώδη τοῦ καθ' ὅλου
πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἁγῶνος ἀποτελεσάσης τὴν
πρώτην, ἐπιφανεστάτην καὶ βαρυσήμαντον νίκην τῶν φιλελευθέρων
ιδεῶν, ἐναντίον τοῦ συστήματος τῆς ἱερᾶς συμμαχίας καὶ τοῦ εἰδε-
χθοῦς τοῦ δεσποτισμοῦ πνεύματος.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΑΛ. 52.Φ12.0020

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ